

Besættelsen

AF MARIUS JØRGENSEN

Krigens sorte skyer lå over Europa, og Danmark undgik ikke sin andel. Fra den tidlige morgenstund den 9. april 1940 kvæmede radioen om invasionen. Det kom som et chok, som noget ufatteligt, som noget os uvedkommende, skønt larmen af de tyske flyvemaskiner på vej til Norge tordnede over hovedet på os.

Ved middagstid kom de første motorspidser farende igennem Thisted, og ud på eftermiddagen kørte en motoriseret afdeling op og gjorde holdt på Dragsbækvej i en række fra bommene over jernbanen og flere km ud ad Oddesundvejen. Det var flotte soldater i elegante læderkapper. De holdt sig pænt i vejkanterne og var venlige. De ville gerne snakke med drengene, der sværmede om dem. De kom ikke med krig, men med beskyttelse. Vi havde jo en ikke angrebstraktat med Tyskland. Styrken blev indkvarteret på Vestre Borgerskole. Det skulle kun være for en enkelt nat. De blev der i over fem år. Eleverne blev klempt sammen på Østre Skole. Der blev også en vis privat indkvartering samt bygget kasernebarakker i Vegendalkvarteret. En deling blev anbragt i realskolens gymnastiksal. Det var meget generende.

Der blev straks påbudt mørklægning, og gadelygterne blev slukket. På gadehjørnerne blev opstillet blåfarvede staldlygter, der udsendte et svagt, spøgelsesagtigt lys. Natten var kulsort. Det var uhyggeligt og trist det hele.

Vi var i bystyret meget spændt på, hvad der skulle ske. Vi havde egentlig ventet, at der ville komme et vist tysk tilsyn med administrationen. Det skete ikke. Vi havde faktisk ikke meget at gøre med tyskerne.

Den første kommandant i byen var en flink mand, der lovede os, at krigen ville være forbi på tre måneder. Så havde Tyskland vundet, og danskerne ville få det godt. På forespørgsel, hvad han mente om det, hvis Tyskland trods alt ikke sejrede i løbet af tre måneder, svarede han: ”Så har Tyskland tabt”. Han fik ret, men det varede længe.

En slem ting var det, at tyskerne tog vores dejlige badestrand ved Simons Bakker og lavede en flyvehavn til vandflyvemaskiner. Det blev en hel lille fæstning, ”Fliegerhorst”, med maskinkanoner, mandskabs- og officersbarakker. Vejen blev spærret for gennemkørsel af svære betonmure, således at adgangen til Thisted syd fra måtte ske over Tilsted.

Flyvemaskinerne forsvandt allerede i 1941, da Hitler gik mod Rusland, men Horsten blev opretholdt til krigens slutning. Det værste ved det hele var, at Thisted på denne måde blev et krigs- og angrebsmål. Vi slap dog billigt. Der blev kastet svære engelske bomber mod flyvehavnen en vinteraften, da isen lå tyk i Dragsbækbugten, og gasværket samt elektricitetsværket med omliggende kvarter blev beskydt med maskinkanoner en anden aften. En engelsk maskine faldt ned i Faarftoft og satte en gård i brand. Det var det hele, og der var ingen døds ofre.

Efterhånden kom der mange tyske soldater til byen og egnen. Mod slutningen af krigen var der omkring 20.000 i Thy og Hanherred, deraf 5.000 i Hanstholm, som blev Europas stærkeste fæstning med kæmpekanoner, der kunne skyde halvvejs til Norge.

Tyskerne havde den faste tro, at en eventuel allieret invasion ville finde sted på den jyske vestkyst, som de derfor befæstede med svære betonstillinger og kraftigt skyts. De vældige værker trak arbejdere til i tusindvis fra hele landet. Det var dyrt for Danmark, som måtte betale, og ikke godt for arbejdere og entreprenører. De mange penge blev for største delen sviret op, og det kneb for de handlende at holde stien ren og modstå fristelsen til lettjente penge ved ulovlig handel med tyskerne.

For Thisted kommunes vedkommende medførte det en betydelig lettelse i beskatningen, og i begejstringen herover glemte man at henlægge reserver til de sløje tider, som måtte komme senere. Man havde ikke kildeskat dengang, så da krigen holdt op, stod de mange arbejdere uden beskæftigelse og med en mægtig skat, som de ikke kunne betale. Byen, som havde budgetteret med betydelige indtægter, der ikke kom ind, led tab.

Det myldrede med tyskere i Thisted. Man hørte ofte mere tysk end dansk på gaderne. Thisted var jo oplandsbyen, hvor soldaterne handlede og gjorde indkøb, når de skulle hjem på orlov. De opførte sig som regel stiltørdigt. Et tilfælde, hvor en beruset tysk officer stak en ung mand ned, blev kun en episode. Manden kom sig.

De forskellige kommandanter var for det meste til at tale med. Der var dog undtagelser. En aften under et byrådsmøde, den 3. november 1942, var borgmesteren, Chr. Iversen, ved at forelægge en sag, da arrestforvareren stak hovedet ind ad døren og meddelte, at der stod en officer og to menige nedenfor i forhallen. De ville tale med borgmesteren. ”Jeg skal komme, når jeg er færdig”, sagde Iversen. Arrestforvareren gik, men kom straks tilbage. Hvis borgmesteren ikke kom øjeblikkelig, ville han blive arresteret og ført bort. Så gik borgmesteren. Der blev naturligvis stor bestyrtelse blandt byrådsmedlemmerne. ”Hvad var der sket?”. En time senere kom borgmesteren tilbage, meget altereret. ”Han behandlede os som et par skoledrenge”, sagde han, ”vi måtte stå ret for ham hele tiden”. Det var den tyske kommandant, en oberst, der havde tilkaldt ham og amt mand Egedorf. Tonen var meget skarp. Det var ikke beskytteren, der talte. Det var den sejrige tyske nation, som tordnede mod det besejrede kryb. En tysk telefonistinde havde anmeldt, at hun var blevet voldtaget af tre arbejdsklædte mænd ved Dragsbækvej. Da hun gjorde modstand, havde de bagefter smidt hende i vandet. Det var naturligvis en modbydelig forbrydelse, og obersten var højt oppe. Der ville måske blive taget gidsler, som ville blive skudt, hvis forbryderne ikke blev fundet.

Om natten blev beboerne på Dragsbækvej banket op af det danske politi for at give forklaring. Ingen havde set eller hørt noget.

Næste dag blev affæren dæmpet lidt ned. Der blev ikke talt om gidsler, men der blev dekretet undtagelsestilstand med udgangsforbud, det første i Danmark, og der blev udlovet en dusør for opklaringen på 50.000 kr., som byen skulle betale. Den berømte politikommissær Himmelstrup skulle komme fra København i spidsen for 100 opdagere. Så mange havde man ikke; men der kom dog 50. De fik

ikke meget at lave, for kvinden brød sammen efter et par forhør. Det var løgn det hele. Hun var gift i Tyskland, men var blevet gravid i Danmark, og for at slippe ud af det, havde hun fundet på den tåbelige historie.

Affæren havde ellers vakt betydelig opsigt i tyske kredse. Selve generalobersten for den tyske hær i Danmark kom til Thisted for at se på sagerne i spidsen for hele sin stab. Det var fornemme og elegante folk, der indfandt sig i Dragsbæk. De fotograferede, slog hinanden på skuldrene og havde det føjeligt. Det var ligesom, de ikke rigtigt troede på det.

I ministerierne i Berlin tog man meget alvorligt på afsløringen. Obersten blev sendt til østfronten, og kvinden fik to års tugthus. Det sidste meddeltes Thisted byråd i en fortrolig skrivelse. Det måtte ikke offentliggøres i aviserne.

Det blev ikke sidste gang, vi fik undtagelsestilstand. Den 29. august 1943, da kongen og regeringen blev sat fra styret, blev adskillige personer fængslet, også her i byen. De kom dog meget hurtigt på fri fod igen.

Den 19. september 1944 blev politiet fængslet mange steder i landet og sendt i koncentrationslejr. Det gik ikke så galt heroppe. De fleste betjente gik under jorden, kun et par stykker blev taget.

I den politiløse tid blev der oprettet et vagtværn, der sammen med arrestforvarer Magnussen gjorde deres bedste for at holde kriminaliteten nede.

Som andre steder måtte vi også i Thisted være forberedt på, at der kunne forekomme militære operationer med store ødelæggelser i følge. Thisted ville endda være særlig udsat på grund af den store tyske belægning. Der blev derfor oprettet særlige karréværn, som skulle slukke i tilfælde af bombardement og ildebrand. Socialtjenesten skulle i givet fald kunne bespise og indlogere byens befolkning, eventuelt ved evakuering til oplandet.

Rundt i byen blev der oprettet meldestationer, som blev bemandede, når der var luftalarm, hvad der blev hyppigere og hyppigere mod krigens afslutning.

Mange ting var rationeret, dog ikke kød og flæsk. Det skulle de tyske soldater kunne købe og tage med til Tyskland, når de drog på orlov.

Det sidste år af besættelsen blev slemt. Nu var Gestapo kommet til Danmark for at knuse den danske modstandsbevægelse, som havde taget fart efter den 29. august 1943. Også i Thisted kom der en modstandsbevægelse. Selv om den ikke gjorde sig gældende i samme grad som andre steder i landet, generede den dog alligevel tyskerne ved sabotage på virksomheder, der arbejdede for dem. Særligt aktiv var den ved sprængninger på Thybanen, som adskillige gange var ude af drift. En dag i 1945 blev en jernbanetankvogn med 20.000 liter benzin til værne magten stukket i brand. Det var et slemt slag for tyskerne. Benzin var ikke til at skaffe på den tid. Næsten alle danske biler var oplødsede. Kun nogle få taxa vognmænd kørte, og de brugte generatorbrænde.

Våben og sprængstoffer fik modstandsbevægelsen ved nedkastning fra engelske flyvemaskiner. Den illegale presse fik stor udbredelse fra adskillige centraler. Gestapo havde ikke videre held med sig på dis se kanter. Kun ganske enkelte modstandsfolk blev taget og måtte en tur til Frøslevlejren.

Endelig oprandt den store dag, da tyskerne i Danmark kapitulerede. Meddelelsen kom om aftenen den 4. maj 1945 over den danske stemme fra BBC, og jubelen blev umådelig. Ingen mørklægning! Lysene strålede fra alle vinduer, og byen var som blæst for tyskere. De blev holdt indendørs både i kasernerne i Thisted og i "Fliegerhorst" i Dragsbæk. Der var for resten heller ikke mange danske på gaden, for det øsregnede.

Nederlagets mænd.

Næste morgen fik modstandsbevægelsen travlt med arrestationer af dem, der havde været for venlige mod tyskerne. Der blev blandt andet taget en del unge piger, som derved slap for at blive mishandlet af en oprørt befolkning.

De arresterede blev anbragt på realskolen, der blev lavet til en lille fæstning med pigtråd og modstandsfolk med maskingeværer bag sandsække. Rygtet gik, at tyskerne, der jo stadig var bevæbnede, ville storme skolen og befri pigerne.

Engelsk panservogn på hjørnet af Korsgade.

Så begyndte den store evakuering mod syd. Lange uordentlige rækker af tyske soldater i lurvede uniformer, slæbende på små og større vogne med proviant, vandrede gennem Thisted. Det var noget andet end det flotte motoriserede korps, der kom i 1940. Kun et enkelt maskingeværkompagni med våbnene over skuldrene marcherede i takt. Det var en eliteafdeling, der var heroppe på ferie.

Kort tid efter kapitulationen kom en lille afdeling englændere til byen. De besatte Dragsbæklejren og blev naturligvis strålende modtaget. Vi spillede fodboldkamp med dem og beværtede dem på det bedste. Da de drog bort, forærede de byen lejren. Det var naturligvis venligt af dem; men den gik bare ikke. Staten lagde sig imellem, og byen måtte pænt betale for officersbarakken, der blev omdannet til hotel og bortlejet.

Senere kom et kompagni af Den danske Brigade, men de drog straks videre til Hanstholm.

Selv om vi var blevet af med de tyske tropper, havde vi dog stadig tyskere heroppe. Der var kommet flere tusind østtyske flygtninge hertil, og de blev anbragt i Dragsbæklejren og mange andre steder i Thy, hvor de blev helt til 1947. Der skete en ulykke, medens de var her. En tysk dreng havde fundet nogle efterladte såkaldte pansernæver. Dem legede han med, med det resultat, at de sprang og sprængte ham i stumper og stykker. Der skete endnu en ulykke. Efterladte tyske kommandoer havde rensat markerne omkring Dragsbæklejren for landminer; men det var ikke gjort bedre, end da en dansk traktorfører pløjede området, ramte han en mine, der sprang og lemlæstede ham frygteligt. I sommeren 1946 blev Dragsbæklejren samlingssted for 800 allierede flygtninge, der efterhånden for størstedelens vedkommende spredtes til mangfoldige lande, helt til USA og Australien. Nogle

blev dog tilbage i en del af de is tandsatte tyske barakker, der endnu den dag i dag fungerer som alderdomshjem, dels for de efterhånden meget gamle flygtninge og dels for gamle danske.

Thisted fik ikke de kønne bakker og den gode badestrand tilbage. Det hele var blevet spoleret ved den tyske bebyggelse og havneanlægget. De tjener nu som hjemsted og øvelsesplads for en afdeling af civilforsvaret.

Der var meget at råde bod på efter besættelsen. Tyskerne havde efterladt en mængde materiel og mange barakker. Desuden havde de huseret slemt i Vestre Skole, der var meget ramponeret. Det tog lang tid for de nedsatte udvalg at få orden på det hele. Efterhånden lykkedes det dog. Tilbage som minde om den onde tid har vi nu kun, foruden Dragsbæklejren, en del betonstøbte beskyttelsesrum, der ikke må sløjfes.

Hanherred 1974 (Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester, side 206-212).